مەدىنىدە نازىل بولغان | سۈرە جۇمۇئە | 11 ئايەت

سۈرە جۇمۇئەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىمام مۇسلىم ئىبنى ئاببـاس ۋە ئـەبۇھۇرەيرە رەزىيـەللاھۇ ئـەنھۇمالارنىڭ مۇنـداق دېگـەنلىكىنى رىۋايـەت قىلـدۇ، پـەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇمۇئـە نـامىزىدا سـۈرە جۇمۇئـە بىلـەن سـۈرە مۇنـافىقۇننى ئوقۇيتتى.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِى بَعَثَ
فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ
لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا۟ بِهِمْ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ
مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

اللە غا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر تەسبىھ ئېيتىدۇ، اللە پادىشاھي (مۇتلەقتۇر)، (ھەممە نۇقسانلاردىن) پاكتۇر، غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴿1﴾. اللە ئۇممىلەرگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئۇقمايدىغان ئەرەبلەرگە)ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى)ئەۋەتتى، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر)ئۇلارغا قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدۇ، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى)ئۆگىتىدۇ، گەرچە ئۇلار ئىلگىرى ئوچۇق گۇمراھلىقتا بولسىمۇ﴿2﴾. ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىرقەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغـان مۇسـۇلمانلارغا) ئـەۋەتتى (يـەنى پـەيغەمبەر ئەلەيھىسسـالامنىڭ پـەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغىلا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگىمۇ ئومۇمىيدۇر)، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴿3﴾. مانا بۇ اللە نىڭ پەزىلىدۇركى، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزل ئىگىسىدۇر﴿4﴾.

www.munber.org

ھەممە نەرسىنىڭ اللہ تائالاغا تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقى توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتتە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى بارلىق تىللىق ۋە تىلسىز مەخلۇقاتلارنىڭ اللہ تائالاغا تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقىدىن خەۋەر قىلىدۇ. اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(كائىناتتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللہ نى پاك دەپ مەدھىيىلەيدۇ (يەنى اللہ نىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)﴾[1].

﴿اللہ پادىشاھىي (مۇتلەقتۇر)، (ھەممە نۇقسانلاردىن) پاكتۇر﴾ يەنى ئۇ ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھىدۇر. ئاسمان زېمىننى ئۆز ھۆكۈمى بىلەن باشقۇرغۇچىدۇر، بارلىق نۇقسانلاردىن پاكتۇر،مۇكەممەل سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەنگۈچىدۇر ﴿غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴾.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەنلىكى توغرىسىدا

﴿اللہ ئۇممىلەرگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئۇقمايدىغان ئەرەبلەرگە) ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ئەۋەتتى﴾ اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە ئۇممىيلەرگە (يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرىغا): «مۇسۇلمان بولدۇڭلارمۇ؟» دېگىن، ئەگەر ئۇلار مۇسۇلمان بولسا، توغرا يول تاپقان بولىدۇ.ئەگەر ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىيىنى يوق)، سېنىڭ پەقەت تەبلىغ قىلىش مەسئۇلىيىتىڭ بار، اللہ بەندىلىرىنى (يەنى ھەممە ئەھۋالنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2] بۇ ئايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەنلىكىنى تىلغا ئېلىش ئۇنىڭ باشقا مىللەتلەرگىمۇ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەنلىكىنى ئىنكار قىلمايدۇ. لېكىن، ئەرەبلەرگە بولغان ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈشنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى، اللہ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەنلىكىنى قۇرئان كەرىمدە نۇرغۇن ئايەتلەردە تىلغا ئالىدۇ. تۆۋەندىكى ئايەتلەر شۇ ئايەتلەردىندۇر.

﴿(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى ئىنسانلار مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا اللہ تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن»﴾[3] ﴿بۇ قۇرئان ماڭا سىلەرنى ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھيي قىلىندى﴾[4] ﴿(كۇففار) جامائەلىرىدىن كىمكى قۇرئاننى ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا ۋەدە قىلىنغان جاي دوزاختۇر﴾[5] بۇ ھەقتە سۈرە ئەنئامدىكى مۇناسىۋەتلىك ئايەتلەردە ۋە سەھيي ھەدىسلەردە تەپسىلىي بايان قىلىپ ئۆتتۇق.

بۇ ئايەت اللہ نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككە ئەھلىگە قىلغان دۇئاسىنى اللہ نىڭ ئىجابەت قىلغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. چۈنكى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام اللہ غا مەككە ئەھلىدىن اللہ نىڭ ئايەتلىرىنى ئۇلارغا ئوقۇپ بېرىدىغان، ئۇلارنى گۇناھلاردىن پاكلايدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى ئۆگىتىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىشنى تىلەپ دۇئا قىلغان ئىدى. شۇنداق قىلىپ پاك ۋە يۈكسەك اللہ ئۇلارنىڭ ئىچىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى. پەيغەمبەرنىڭ كېلىشى ئۈزۈلگەن، توغرا يول خىرەلەشكەن، ئىنسانلار پەيغەمبەرنىڭ كېلىشىگە ناھايىتى موھتاج بولغان، مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالام اللہ نىڭ دەرگاھىدىن ئېلىپ كەلگەن

[1] سۈرە ئىسرا 44 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئال ئىمران 20 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە ئەراف 158 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] سۈرە ئەنئام 19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[5] سۈرە ھود 17 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

توغرا يولغا چىلىڭ يېپىشقان ئازغىنە بىر قىسىم ئەھلى كىتابتىن باشقا يەر - يۈزىدىكى بارلىق ئىنسانلارغا الله نىڭ غەزىپى تاشقان بىر پەيتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن الله تائالاغا جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيىلەر خاستۇر.

﴿**الله ئۇممىلەرگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئۇقمايدىغان ئەرەبلەرگە) ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ئەۋەتتى، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇلارغا قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدۇ، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى)ئۆگىتىدۇ، گەرچە ئۇلار ئىلگىرى ئوچۇق گۇمراھلىقتا بولسىمۇ**﴾ بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئەرەبلەر بۇرۇن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىغا ئېتىقاد قىلاتتى. كېيىن ئۇلار ئۇ دىننى ئۆزگەرتىپ، ئۇنىڭ قائىدە - پرىنسىپلىرىغا خىلاپلىق قىلىپ، تەۋھىد ئەقىدىسىنى شېرىك ئەقىدىسىگە، ئىشەنچنى شەك - شۈبھىگە ئۆزگەرتىۋەتتى. ئۇلار الله بۇيرۇمىغان نۇرغۇن ئىشلارنى پەيدا قىلدى. شۇنداقلا ئەھلى كىتابمۇ كىتابلىرىنى ئۆزگەرتتى ۋە مەنىلىرىنى بۇرمىلىدى، شۇنىڭ بىلەن الله تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پۈتۈن ئىنسانلارغا كاتتا ۋە مۇكەممەل، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىسلام دىنىنىڭ شەرىئىتى بىلەن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى. بۇ دىن بىلەن ئۇلار ھىدايەت تاپىدۇ. بۇ دىندا ئۇلار دۇنيا تىرىكچىلىكىدە ۋە ئاخىرەتتە موھتاج بولىدىغان جىمى نەرسىلەر بايان قىلىنىدۇ. بۇ دىن ئۇلارنى جەننەتكە ۋە الله نىڭ رازىلىقىغا يېقىنلاشتۇرىدىغان نەرسىگە چاقىرىدۇ. دوزاختىن ۋە الله تائالا نىڭ غەزىپىگە يېقىنلاشتۇرىدىغان نەرسىدىن توسىدۇ، ھەممىگە ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ئەقىدە ۋە پرىنسىپلاردىكى بارلىق شەك - شۈبھىلەرنى ۋە گۇمانلارنى ئايرىيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىلگىرى ئۆتكەن كىشىلەردىكى پۈتكۈل ياخشىلىقلارنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇجەسسەملەشتۈرگەن، ئۇنىڭغا ئۇنىڭدىن ئىلگىرىمۇ ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ ھېچ ئادەمگە ئاتا قىلمىغان نەرسىنى ئاتا قىلغان اللهغا جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە خاستۇر. الله نىڭ مەرھەمىتى ۋە سالامى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قىيامەت كۈنىگىچە داۋام قىلسۇن.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەرەبلەرگىمۇ ۋە ئەرەب بولمىغان بارلىق مىللەتلەرگىمۇ ئەلچى قىلىنغانلىقى توغرىسىدا

﴿**ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىرقەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغان مۇسۇلمانلارغا) ئەۋەتتى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغىلا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگىمۇ ئومۇمىيدۇر)، الله غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر**﴾ ئىمام بۇخارى ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر كۈنى بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتۇق، ئۇنىڭغا سۈرە جۇمۇئەدىكى ﴿**ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىرقەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغان مۇسۇلمانلارغا) ئەۋەتتى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغىلا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگىمۇ ئومۇمىيدۇر)**﴾ دېگەن ئايەت نازىل بولدى. ساھابىلەر ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! بۇ ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلغانلار كىملەر؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا جاۋاب بەرمىدى. بۇ سوئال ئۈچ قېتىم تەكرارلاندى. بىزنىڭ ئارىمىزدا سەلمان پارسى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولىنى سەلمان پارسىنىڭ دولىسىغا قويۇپ تۇرۇپ: «ئەگەر ئىمان ئۈكەر يۇلتۇزدا بولسىمۇ، ئۇنىڭغا بۇلاردىن بىر تۈركۈم ئادەملەر ئېلىۋەتتە

www.munber.org

ئېرىشكەن بولاتتى» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم، تىرمىزى، نەسەئى، ئىبنى ئەبۇھاتەم ۋە ئىبنى جەرىر قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

بۇ ھەدىس بۇ سۈرىنىڭ مەدىنىدە نازىل بولغانلىقىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ بارلىق ئىنسانلارغا ئومۇمىي ئىكەنلىكىنى ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ﷲ تائالانىڭ ﴿**ئىككىنچى بىر قەۋمگە**﴾ دېگەن ئايىتىنى ”پارسلار“ دەپ تەپسىر قىلدى. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەينى ۋاقىتتا پارسلارغا، رۇملارغا ۋە باشقا مىللەتلەرگە خەت يېزىپ، ئۇلارنى غالىب ۋە بۈيۈك ﷲ تەرەپكە چاقىرغان ۋە ئۆزى ئېلىپ كەلگەن پەيغەمبەرلىككە ئەگىشىشكە دەۋەت قىلغان ئىدى. شۇڭا مۇجاھىد ۋە بىر قانچە كىشىلەر بۇ ئايەتتە تىلغا ئېلىنغانلارنى ئەرەب مىللىتىدىن بولمىغان بارلىق مىللەتلەر، دەپ كۆرسىتىدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ ئايەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقان ئەرەب مىللىتىدىن باشقا ھەر قانداق ئادەمنى ئۆزى ئىچىگە ئالىدۇ.

﴿**ﷲ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر**﴾ يەنى ﷲ غەلىبە ئىگىسىدۇر، شەرىئىتىدە ۋە ئالدىنئالا ئورۇنلاشتۇرۇشىدا ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. ﴿**مانا بۇ ﷲ نىڭ پەزلىدۇركى، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ، ﷲ ئۇلۇغ پەزل ئىگىسىدۇر**﴾ يەنى ﷲ تائالا نىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بۇ كاتتا پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلىشى ۋە ئۇنى بۇ ئۈممەتكە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىشى ﷲ نىڭ پەزلىدۇر.

* * * * * * *

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَـٰقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

تەۋراتنى كۆتۈرۈشكە (يەنى ئەمەل قىلىشقا) تەكلىپ قىلىنغان، ئاندىن ئۇنى كۆتۈرمىگەنلەر (يەنى تەۋرات بېرىلگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ۋە ھىدايەتتىن پايدىلانمىغان يەھۇدىيلار) خۇددى كىتاب يۈكلەنگەن ئېشەككە ئوخشايدۇ (يەنى پايدىلىق چوڭ - چوڭ كىتابلارنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان، چارچاشتىن باشقا، ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدىلىنالمايدىغان ئېشەككە ئوخشايدۇ)، ﷲ نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋمنىڭ مىسالى نېمە دېگەن يامان! ﷲ زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ[5]*. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ”ئى يەھۇدىيلار! ئەگەر سىلەر باشقىلارنى ئەمەس، پەقەت ئۆزەڭلارنىلا ﷲ نىڭ دوستلىرى دەپ دەۋا قىلىدىغان بولساڭلار، (ئاخىرەتنىڭ راھىتىگە تېزرەك يېتىش ئۈچۈن) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (بۇ دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار“*[6]*. ئۇلار قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، ئۆلۈمنى ھەرگىز ئارزۇ قىلمايدۇ، ﷲ زالىملارنى بىلگۈچىدۇر*[7]*. (ئى مۇھەممەد!) ”سىلەر قاچىدىغان ئۆلۈم چوقۇم سىلەرگە يولۇقىدۇ، ئاندىن سىلەر غەيبنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى (ﷲ) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، ﷲ سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ بېرىدۇ“ دېگىن*[8]*.

www.munber.org

يەھۇدىيلارنى ئەيىبلەش ۋە ئۇلارنى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىشقا چاقىرىش توغرىسىدا

الله تائالا تەۋرات بېرىلگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىش مەجبۇرىيىتى ئۈستىلىرىگە يۈكلەنگەن، بىراق ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان يەھۇدىيلارنى ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: بۇ يەھۇدىيلارنىڭ مىسالى ئۈستىگە چوڭ ـ چوڭ كىتابلار يۈكلەنگەن بولسىمۇ ئۈستىدە نېمىنىڭ يۈكلەنگەنلىكىنى بىلمەيدىغان، پەقەت ئۈستىگە ئېغىر نەرسىنىڭ ئارتىلغانلىقىنىلا ھېس قىلىدىغان ئېشەكلەرنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ. ئەنە شۇ يەھۇدىيلار ئۆزلىرىگە بېرىلگەن كىتابنى يادا ئېلىپ كۆتۈرۈپ لېكىن، ئۇنى چۈشەنمەيدۇ. شۇنداقلا شۇ كىتابنىڭ تەلىۋى بويىچە ئەمەل قىلمايدۇ. بەلكى ئۇلار ئۇ كىتابنى بۇرمىلاپ، مەنىلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ. ئۇلار ئېشەكتىنمۇ بەتتەر ھالدادۇر. چۈنكى، ئېشەكنىڭ ئەقلى يوق ئۇلارنىڭ بولسا ئەقلى بار تۇرۇپ ئەقلىنى ئىشلەتمەيدۇ. شۇڭا الله تائالا يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دېگەن ﴿ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتتەر گۇمراھتۇر، ئەنە شۇلار غاپىلدۇر﴾[1].

﴿الله نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋمنىڭ مىسالى نېمە دېگەن يامان! الله زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، "ئى يەھۇدىيلار! ئەگەر سىلەر باشقىلارنى ئەمەس، پەقەت ئۆزەڭلارنىلا الله نىڭ دوستلىرى دەپ دەۋا قىلىدىغان بولساڭلار، (ئاخىرەتنىڭ راھىتىگە تېزرەك يېتىش ئۈچۈن) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (بۇ دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار"﴾ يەنى ئەگەر سىلەر ئۆزەڭلارنى توغرا يول ئۈستىدە، مۇھەممەد ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرىنى گۇمراھلىق ئۈستىدە دەپ گۇمان قىلساڭلار، بۇ ئىككى گۇرۇھدىن قايسى گۇمراھلىقتا بولسا شۇنىڭغا ئۆلۈم كەلسۇن دەپ بەت دۇئا قىلىڭلار ئەگەر بۇ دەۋايىڭلاردا راستچىل بولساڭلار، شۇنداق قىلىڭلار؟

﴿ئۇلار قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن﴾ يەنى كۇفرى، زۇلمى ۋە يامان ئىشلىرى تۈپەيلىدىن ﴿ئۆلۈمنى ھەرگىز ئارزۇ قىلمايدۇ، الله زالىملارنى بىلگۈچىدۇر﴾.

يەھۇدىيلارنىڭ بەتدۇئا قىلىشقا چاقىرىلغانلىقى ھەققىدە سۈرە بەقەرەدىكى ﴿ئۇلارغا: «ئەگەر ئاخىرەت يۇرتى (يەنى جەننەت) الله نىڭ قېشىدا (سىلەر گۇمان قىلغاندەك) باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، (سىلەرنى جەننەتكە ئۇلاشتۇرىدىغان) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار! (جەننەت بىزگىلا خاس دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» دېگىن. ئۇلار قىلغان يامان ئەمەللىرى سەۋەبلىك، ئۆلۈمنى ھەرگىزمۇ ئارزۇ قىلمايدۇ. الله زالىملارنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر. شۈبھىسىزكى، ئۇلارنى ھاياتقا ھەممە كىشىدىن، ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ ھېرىس كۆرىسەن؛ ھەر بىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئۇلارنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايدۇ. الله ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2] دېگەن ئايەتنىڭ تەپسىرىدە تەپسىلي توختالدۇق ۋە ئايەتلەردە ئۆزلىرىنىڭ ياكى دەۋاگەرلىرىنىڭ گۇمراھلىق ئۈستىدە ئىكەنلىكى، بەتدۇئا قىلىش كۆزدە تۇتۇلغانلىقىنى تەپسىلى بايان قىلدۇق. شۇنداقلا خرىستىئانلارنى بەتدۇئا قىلىشقا چاقىرغانلىقى ھەققىدە سۈرە ئال ئىمراندىكى: ﴿سەن ئىسا توغرۇلۇق ھەقىقي مەلۇماتقا ئىگە بولغىنىڭدىن كېيىن، كىملەركى سەن بىلەن مۇنازىرىلەشسە، سەن ئۇلارغا: «كېلىڭلار، ئوغۇللىرىمىزنى ۋەئوغۇللىرىڭلارنى،ئاياللىرىمىزنى ۋە ئاياللىرىڭلارنى، ئۆزلىرىمىزنى ۋە ئۆزلىرىڭلارنى يىغىپ، الله نىڭ لەنىتى يالغانچىلارغا بولسۇن، دەپ الله غا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلايلى»

---

[1] سۈرە ئەئراق 179 ـ ئانەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە بەقەرەنىڭ 94 ــ 96 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

دېگەن﴾[1] دېگەن ئايەتنىڭ تەپسىرىدە ۋە مۇشرىكلارنى بەتدۇئا قىلىشقا چاقىرغانلىقى ھەققىدە سۈرە مەريەمدىكى: ﴿(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «كىمكى گۇمراھلىقتا بولىدىكەن، مەرھەمەتلىك اللہ ئۇنىڭغا مۆھلەت بېرىدۇ﴾[2] دېگەن ئايەتنىڭ تەپسىرىدە توختىلىپ ئۆتتۇق.

ئىمام ئەھمەد ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: لەنىتى ئەبۇجەھل: ئەگەر مەن مۇھەممەدنى كەبىنىڭ يېنىدا كۆرسەم، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ گەدىنىگە دەسسەيمەن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەگەر ئۇ شۇنداق قىلغان بولسا، پەرىشتىلەر ئۇنى چوقۇم ھالاك قىلغان بولاتتى، ئەگەر يەھۇدىيلار ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلغان بولسا چوقۇم ئۆلگەن ۋە ئۆزلىرىنى دوزاختا كۆرگەن بولاتتى. ئەگەر اللہ نىڭ پەيغەمبىرى بىلەن بەتدۇئا تىلەشكىلى چىقماقچى بولغانلار چىققان بولسا ئۇلار چوقۇم بالا - چاقىلىرىدىن ۋە مال - مۈلۈكلىرىدىن ئايرىلغان ھالدا قايتقان بولاتتى» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، تىرمىزى ۋە نەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿(ئى مۇھەممەد!) "سىلەر قاچىدىغان ئۆلۈم چوقۇم سىلەرگە يولۇقىدۇ، ئاندىن سىلەر غەيبنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى (اللہ) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، اللہ سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ بېرىدۇ" دېگىن﴾ اللہ تائالا بۇ ھەقتە سۈرە نىسادا مۇنداق دېگەن: ﴿قەيەردە بولماڭلار (ئەجەل كەلگەندە) ئۆلۈم سىلەرنى تاپىدۇ، سىلەر مۇستەھكەم قەلئەلەردە بولغان تەقدىردىمۇ﴾[3].

* * * * * * *

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْاْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُواْ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

ئى مۆمىنلەر!جۇمە كۈنى جۇمە نامىزىغا ئەزان ئېيتىلسا، اللہ نى ياد ئېتىشكە (يەنى جۇمە خۇتبىسىنى ئاڭلاشقا ۋە جۇمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا) ئالدىراپ بېرىڭلار، ئېلىم - سېتىمنى قويۇپ تۇرۇڭلار، ئەگەر بىلسەڭلار بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر﴿9﴾. ناماز ئوقۇلۇپ بولغاندا (يەنى نامازدىن پارىغ بولغىنىڭلاردىن كېيىن) زېمىنغا تارىلىپ (يەنى ئۆز مەشغۇلاتىڭلار بىلەن بولۇپ)، اللہ نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىڭلار، مەقسىتىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللہ نى كۆپ ياد ئېتىڭلار﴿10﴾.

جۇمە نامىزى، جۇمە كۈنىدىكى ئىشلار ۋە ئەدەب - ئەخلاقلار توغرىسىدا

مۇسۇلمانلار جۇمە نامىزىنى ئوقۇش ئۈچۈن ھەپتىدە بىر قېتىم چوڭ مەسچىتلەرگە يىغىلىدۇ. ئۇ كۈندە پۈتۈن مەخلۇقاتلار تولۇق يارىتىلغان بولۇپ، بۇ كۈن اللہ تائالا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان كۈنلەرنىڭ ئالتىنچى كۈنى ھېسابلىنىدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام جۇمە كۈنى يارىتىلدى، ئۇ جۇمە كۈنى جەننەتكە كىرگۈزۈلدى، جەننەتتىنمۇ جۇمە كۈنى چىقىرىلدى. قىيامەت جۇمە كۈنى قايىم بولىدۇ، جۇمە كۈنىدە بىر ۋاقىت بولۇپ مۆمىن بەندىنىڭ اللہ تائالادىن ياخشىلىق تىلەپ قىلغان دۇئاسى شۇ ۋاقىتتا

---

[1] سۈرە ئال ئىمران 61 ـ ئايەت.
[2] سۈرە مەريەم75 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[1] سۈرە نىسا 78 ـ ئايەنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئۇدۇل كېلىپ قالسا، الله ئۇنىڭ تىلىگەن نەرسىسىنى بېرىدۇ. بۇ ھەقتە نۇرغۇن سەھىھ ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنغان.

قەدىمكى تىللاردا جۈمە كۈنى ئەرۇبە كۈنى دەپ ئاتىلاتتى. بىزدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەر جۈمە كۈنىنى ئىبادەت كۈنى قىلىشقا بۇيرۇلغان. لېكىن، ئۇلار بۇيرۇلغاننى قىلماي گۇمراھ بولغان يەھۇدىيلار ئادەم ئەلەيھىسسالام يارىتىلمىغان كۈن شەنبە كۈنىنى ئىبادەت كۈنى قىلىپ تاللىغان. خرىستىئانلار بولسا مەخلۇقاتلارنىڭ يارىتىلىشى باشلانغان كۈن بولغان يەكشەنبە كۈنىنى تاللىغان. الله تائالا بۇ ئۈممەتكە پۈتۈن مەخلۇقاتلار تولۇق يارىتىلىپ بولغان كۈنى جۈمە كۈنىنى ئىبادەت كۈنى قىلىپ تاللاپ بەردى.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇھۇرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىز دۇنياغا ئەڭ ئاخىرىدا كەلدۇق، قىيامەت كۈنى ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا بولىمىز. بىزدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەرگە كىتاب بېرىلدى، ئاندىن الله ئۇلارغا مۇئەييەن بىر كۈننى ئىبادەت كۈنى قىلىپ بەلگىلەپ بەردى. ئاندىن ئۇلار بۇ كۈن ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشتى، ئاندىن الله بىزنى ئۇ كۈنگە ھىدايەت قىلدى. ئىنسانلار بۇ كۈننى ئىبادەت كۈنى قىلىشتا بىزگە ئەگىشىپ يەھۇدىيلار شەنبە كۈننى، خرىستىئانلار يەكشەنبە كۈننى ئىبادەت كۈنى قىلىپ بەلگىلىدى».

ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىستە مۇنداق دېيىلىدۇ: «الله بىزدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەرنى جۈمە كۈننى ئىبادەت كۈنى قىلىشتىن ئازدۇردى. يەھۇدىيلار بولسا شەنبە كۈننى، خرىستىئانلار بولسا يەكشەنبە كۈننى ئىبادەت كۈنى قىلىپ بەلگىلىدى. ئاندىن الله بىزنى بارلىققا كەلتۈرۈپ بىزنىڭ ئىبادەت كۈنىمىزنى جۈمە كۈنى قىلىپ بېكىتىشىمىزگە بىزنى ھىدايەت قىلدى. شۇنداق قىلىپ جۈمە كۈنى، شەنبە كۈنى ۋە يەكشەنبە كۈنى ئۈچ دىن ئۈچۈن ئىبادەت كۈنلىرى قىلىپ بېكىتىلدى. شۇنىڭغا ئوخشاشلا قىيامەت كۈنىمۇ ئىنسانلار بىزگە ئەگىشىدۇ. بىز دۇنياغا ئەڭ ئاخىرىدا كەلدۇق قىيامەت كۈنى ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا بولىمىز، بىزگە باشقا ئىنسانلاردىن بۇرۇن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ».

الله تائالانى ياد ئېتىشكە ئالدىراشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

الله مۆمىنلەرنى جۈمە كۈنى الله تائالاغا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن يىغىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! جۈمە كۈنى جۈمە نامىزىغا ئەزان ئېيتىلسا، الله نى ياد ئېتىشكە (يەنى جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاشقا ۋە جۈمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا) ئالدىراپ بېرىڭلار﴾ يەنى الله نى ياد ئېتىشكە كۆڭۈل بۆلۈڭلار ۋە ئۇنىڭغا ئالدىراڭلار. بۇ ئايەتتە مەسچىتكە ئالدىراپ بېرىش ئەمەس، ئىبادەتكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىمكى ئاخىرەتنى كۆزلەيدىكەن ۋە مۆمىن بولۇپ ئاخىرەتكە لايىق ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، مۇنداق ئادەملەرنىڭ قىلغان ئەمەلى (الله نىڭ دەرگاھىدا) قوبۇل بولىدۇ﴾[1].

نامازغا ئالدىراپ مېڭىش بولسا چەكلەنگەن ئىشتۇر. بۇ ھەقتە ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «نامازغا تەكبىر ئېيتىلغانلىقىنى ئاڭلىساڭلار سىلەرمۇ نامازغا تەمكىنلىك ۋە سالماقلىق بىلەن مېڭىڭلار، ئالدىراپ يۈگۈرمەڭلار، نامازنىڭ ئۈلگۈرەلىگەن قىسمىنى ئىمامغا ئەگىشىپ ئوقۇڭلار، ئۈلگۈرەلمىگەن قىسمىنى ئۆزەڭلار تولۇقلاپ ئوقۇڭلار».

---

[1] سۈرە ئىسرا 19 ـ ئايەت.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇقەتادەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ناماز ئوقۇۋاتاتتۇق، تۇساتتىنلا ئادەملەرنىڭ دۈپۈرلىگەن ئاياق تاۋۇشى ئاڭلاندى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن «سىلەرگە نېمە بولدى؟» دېدى. ساھابىلار: نامازغا ئالدىراپ تېز كەلگەن ئىدۇق، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «ئۇنداق قىلماڭلار، نامازغا كەلسەڭلار تەمكىنلىك بىلەن مېڭىڭلار، نامازنىڭ ئۈلگۈرەلىگەن قىسمىنى ئىمامغا ئەگىشىپ ئوقۇڭلار، ئۈلگۈرەلمىگەن قىسمىنى ئۆزەڭلار تولۇقلاپ ئوقۇڭلار» دېدى.

ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: اللّٰه نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مۇسۇلمانلار نامازغا ئالدىراپ تېز مېڭىشتىن چەكلەندى. ئۇلار نامازغا تەمكىنلىك ۋە سالماقلىق بىلەن مېڭىشى كېرەك. لېكىن، ئۇلارنىڭ دىللىرى، نىيەتلىرى ۋە قورقۇنچلىرى بىلەن نامازغا ئالدىراشتىن چەكلەنگىنى يوق.

قەتادە اللّٰه تائالا نىڭ ﴿**اللّٰه نى ياد ئېتىشكە (يەنى جۇمە خۇتبىسىنى ئاڭلاشقا ۋە جۇمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا) ئالدىراپ بېرىڭلار**﴾ دېگەن ئايىتى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: سەن جۇمە نامىزىغا قەلبىڭ ۋە ئەمەلىڭ بىلەن ئالدىراپ بېرىشىڭ كېرەك. مانا بۇ جۇمە نامىزىغا ئالدىراپ بارغانلىقتۇر.

جۇمە نامىزىغا كېلىدىغان كىشىنىڭ نامازغا كېلىشتىن ئىلگىرى يۇيۇنۇشى مۇستەھەبتۇر. بۇ ھەقتە ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەردىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «سىلەر جۇمە نامىزىغا يۇيۇنۇپ كېلىڭلار».

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇسەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بالاغەتكە يەتكەن ھەر قانداق كىشىنىڭ جۇمە كۈنى يۇيۇنۇشى ۋاجىبتۇر».

ئىمام مۇسلىم ئەبۇھۇرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ ھەر يەتتە كۈندە بىر قېتىم بېشىنى ۋە پۈتۈن بەدىنىنى يۇيۇپ تۇرۇشى، اللّٰه نىڭ ئۇنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىدۇر».

ئىمام ئەھمەد، نەسەئى ۋە ئىبنى ھىببان قاتارلىقلار جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەر بىر مۇسۇلمان ئادەم ھەر يەتتە كۈندە بىر كۈن يۇيۇنۇشى كېرەك، ئۇ كۈن جۇمە كۈنىدۇر».

جۇمە كۈنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىمام ئەھمەد ئەۋس ئىبنى ئەۋس سەقەفىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى جۇمە كۈنى يۇيۇنۇپ، تاھارەت ئېلىپ، جۇمە نامىزىغا، ئات - ئۇلاغقا مىنمەستىن پىيادە يول مېڭىپ بالدۇر كەلسە ۋە ئىمامغا يېقىن يەردە ئولتۇرۇپ پۈتۈن دىققىتى بىلەن خۇتبە تىڭشىسا، ئۇ ئادەمنىڭ ھەر بىر باسقان قەدىمى ئۈچۈن بىر يىل روزا تۇتقان ۋە كېچىنى ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگەننىڭ ساۋابى بولىدۇ» بۇ ھەدىسنىڭ مەزمۇنىنى ئىمام ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى جۇمە كۈنى جۇنۇبلۇقتىن يۇيۇنسا، ئاندىن جۇمە نامىزىغا دەسلەپكى ۋاقىتتا بارسا، خۇددى ئۇ بىر تۆگە قۇربانلىق قىلغانغا ئوخشاش ساۋابقا ئېرىشىدۇ، كىمكى ئۇنىڭدىن سەل كېيىنرەك كەلسە، گويا ئۇ بىر كالا قۇربانلىق قىلغانغا ئوخشاش ساۋابقا ئېرىشىدۇ.

www.munber.org

كىمكى ئۇنىڭدىن‌مۇ كېيىنرەك ۋاقىتتا كەلسە، گويا ئۇ مۈڭگۈزلۈك بىر قوشقار قۇربانلىق قىلغانغا ئوخشاش ساۋابقا ئېرىشىدۇ. كىمكى ئۇنىڭدىن كېيىن كەلسە، گويا ئۇ بىر توخۇ قۇربانلىق قىلغانغا ئوخشاش ساۋابقا ئېرىشىدۇ. كىمكى ئۇنىڭدىن كېيىن كەلسە گويا ئۇ الله يولىدا بىر تۇخۇمنى بەرگەنگە ئوخشاش ساۋابقا ئېرىشىدۇ. ئىمام خۇتبە ئوقۇغىلى چىقسا ئۇنى ئاڭلىغىلى پەرىشتىلەرمۇ ھازىر بولىدۇ».

جۇمەگە چىرايلىق كىيىمنى كىيىپ، خۇشپۇراق چېچىپ چىشلىرىنى مىسۋاك بىلەن چوتكىلاپ، پاكىز تازلىنىپ ۋە تاھارەت ئېلىپ بېرىش مۇستەھەبتۇر. ئىمام بۇخارى ئەبۇسەئىددىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بالاغەتكە يەتكەن ھەر قانداق كىشىنىڭ جۇمە كۈنى يۇيۇنۇشى، چىشىنى مىسۋاك بىلەن چوتكىلىشى، ئاياللىرىنىڭ ئىشلىتىدىغان خۇشپۇراقلىرىدىن ئىشلىتىشى ۋاجىبتۇر».

ئىمام ئەھمەد ئەبۇئەييۇب ئەنسارىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى جۇمە كۈنى يۇيۇنۇپ ئاياللىرىنىڭ خۇشپۇراق نەرسىلىرى بولسىمۇ ئۇنىڭدىن ئىشلىتىپ، چىرايلىق كىيىنىپ ئاندىن ناماز ئوقۇش ئۈچۈن مەسچىتكە كەلسە، ئاندىن پۇرسەت بولسا نەپلە ناماز ئوقۇسا ھېچكىمگە ئەزىيەت بەرمىسە، ئاندىن ئىمام خۇتبىگە چىققاندا شۈك ئولتۇرۇپ خۇتبىنى تىڭشىسا، ئاندىن جۇمە نامىزىنى ئوقۇپ قايتسا، ئۇنىڭ بۇ جۇمە بىلەن يەنە بىر جۇمە ئارىلىقىدىكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ».

ئىمام ئەبۇداۋۇد ۋە ئىبنى ماجە ئابدۇللاھ ئىبنى سالام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنبەر ئۈستىدە تۇرۇپ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار كۈندىلىك مەشغۇلاتلىرىدا كىيىدىغان بىر قۇر كىيىمدىن باشقا مەخسۇس جۇمە كۈنى كىيىش ئۈچۈن بىر قۇر كىيىم سېتىۋالسا نېمىدېگەن ياخشى ـ ھە!».

ئىمام ئىبنى ماجە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىر جۇمە كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئادەملەرگە خۇتبە ئوقۇدى. ئۇ كىشىلەرنىڭ ئاق ۋە قارا يوللۇق يەكتەك كىيىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ «سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەگەر سېتىۋالىشقا قادىر بولالىسا مەشغۇلاتلىرىدا كىيىدىغان كىيىمدىن باشقا، مەخسۇس جۇمە كۈنى ئۈچۈن بىر قۇر كىيىم سېتىۋالسا، نېمىدېگەن ياخشى ھەئە!» دېدى.

ئەزاندىن خۇتبىگە چىقىدىغان ئەزان كۆزدە تۇتۇلغانلىقى توغرىسىدا

﴿جۇمە كۈنى جۇمە نامىزىغا ئەزان ئېيتىلسا﴾ بۇ ئەزان ئىككىنچى قېتىملىق ئەزان بولۇپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەرگە چىقىپ ئولتۇرغان چاغدا، ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ئېيتىلىدىغان ئەزان كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئىككىنچى قېتىملىق ئەزان بولسا، مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قوشۇپ يولغا قويغان ئەزاندۇر. بۇ پەقەت جۇمە ئوقۇيدىغان ئادەملەرنىڭ كۆپىيىپ كەتكەنلىكىدىن يولغا قويۇلغان. بۇ ھەقتە ئىمام بۇخارى سائىب ئىبنى يەزىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەبۇبەكرى ۋە ئۆمەرنىڭ زامانلىرىدا جۇمە كۈنى ئىمام مۇنبەر ئۈستىدە ئولتۇرغان چاغدا، بىر قېتىملا ئەزان ئوقۇلاتتى. ئوسماننىڭ زامانىغا كەلگەندە جۇمە ئوقۇيدىغان ئادەملەر كۆپىيىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئوسمان يەنە بىر قېتىم ئەزاننى قوشۇپ ئوقۇشنى يولغا قويدى. بۇ ئەزان

www.munber.org

زەۋراھ دەپ ئاتىلىدىغان ئەزانخانىدا ئوقۇلاتتى. بۇ ئەزانخانا مەسچىتكە يېقىن سېلىنغان، مەدىنىدىكى ئەڭ ئېگىز بىر ئۆي ئىدى.

جۈمە نامىزىغا چىققان ئىككىنچى قېتىملىق ئەزاندىن كېيىن ئېلىم ـ سېتىم قىلىشنىڭ هاراملىقى ۋە جۈمە نامىزىدىن كېيىن رىزىق تەلەپ قىلىشقا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا

﴿ئېلىم ـ سېتىمنى قويۇپ تۇرۇڭلار﴾ يەنى اللە نى ياد ئېتىشكە ئالدىراڭلار، نامازغا ئەزان ئېيتىلسا، ئېلىم ـ سېتىمنى قويۇپ تۇرۇڭلار. ئۆلىمالار ئىككىنچى قېتىملىق ئەزان ئېيتىلغاندىن كېيىنكى ئېلىم ـ سېتىمنىڭ هارام ئىكەنلىكىگە بىردەك بىرلىككە كەلدى. ﴿ئەگەر بىلسەڭلار بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر﴾ ئەگەر بىلسەڭلار، ئېلىم ـ سېتىمنى قويۇپ اللە تائالانى ياد ئېتىشكە، جۈمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا ئالدىرىشىڭلار سىلەر ئۈچۈن دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىدۇر.

﴿ناماز ئوقۇلۇپ بولغاندا (يەنى نامازدىن پارىغ بولغىنىڭلاردىن كېيىن) زېمىنغا تارىلىپ (يەنى ئۆز مەشغۇلاتىڭلار بىلەن بولۇپ)، اللە نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىڭلار﴾ اللە تائالا بەندىلىرىنى ئىككىنچى ئەزان ئېيتىلغاندىن كېيىن ئېلىم ـ سېتىمنى داۋاملاشتۇرۇشتىن توسقان ۋە ئۇلارنى جۈمە نامىزىغا يىغىلىشقا بۇيرۇغاندىن كېيىن، ئۇلارغا نامازدىن كېيىن زېمىنغا تارىلىپ اللە نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىشقا رۇخسەت قىلدى.

ئەراك ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنهۇ جۈمە نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن مەسچىتنىڭ بوسۇغىدا تۇرۇپ: ئى اللە! مەن ھەققەتەن دەۋىتىڭنى قوبۇل قىلدىم، ماڭا سەن پەرز قىلغان نامازنى ئوقۇدۇم، سەن مېنى بۇيرۇغىنىڭدەك زېمىنىڭغا تارىدىم، ماڭا ئۆز پەزلىڭدىن رىزىق بەرگىن، سەن رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسسەن دەيتتى، بۇنى ئىبنى ئەبۇهاتەم رىۋايەت قىلغان.

﴿مەقسىتىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللە نى كۆپ ياد ئېتىڭلار﴾ يەنى سىلەر ئېلىم ـ سېتىم قىلىۋاتقان ۋە ئېلىم ـ بېرىم قىلىۋاتقان ۋاقىتىڭلاردىمۇ اللە نى كۆپ ياد ئېتىڭلار. دۇنيا هاياتىڭلار سىلەرنى ئاخىرەتتە ئالىدىغان مەنپەئەتىڭلاردىن توسۇپ قويمىسۇن.

ئىمام تىرمىزى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى بازارلارغا كىرسە، ئاندىن: هېچ شېرىك بولمىغان يالغۇز اللە دىن باشقا ئىلاھ بەرھەق يوقتۇر، پادىشاھلىق اللە غا خاستۇر، جىمى ھەمدۇساناھ اللە غا مەنسۇپتۇر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر، دېيىسە، اللە ئۇنىڭغا 100 مىڭ ياخشىلىق يازىدۇ، ئۇنىڭ 100 مىڭ يامانلىقىنى ئۆچۈرىدۇ» مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: بەندە اللە نى ئۆرە تۇرغان، ئولتۇرغان ۋە يېنىچە ياتقان ھاللاردا ياد ئەتمىگىچە اللە نى كۆپ ياد ئەتكۈچىلەردىن بولالمايدۇ.

* * * * * * *

وَإِذَا رَأَوۡاْ تِجَٰرَةً أَوۡ لَهۡوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيۡهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمٗاۚ قُلۡ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ مِّنَ ٱللَّهۡوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِۚ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار بىرەر تىجارەتنى ياكى تاماشانى كۆرسە، سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ، ئۇنىڭغا (يەنى تىجارەتكە) يۈگىرىدۇ، (ئى مۇھەممەد!ئۇلارغا) ئېيتقىنكى،

www.munber.org

”اللّٰه نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسە (يەنى ساۋاب ۋە نېمەت) تاماشادىن ۋە تىجارەتتىن ياخشىدۇر، اللّٰه رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر“ [11].

ئىمام خۇتبىگە چىققاندا مەسچىتتىن چىقىپ كېتىشتىن توسقانلىقى توغرىسىدا

بۇيۈك ۋە يۈكسەك اللّٰه ئەينى ۋاقىتتا بىر جۇمە كۈنى مەدىنىگە كەلگەن تىجارەت كارىۋىنىنى كۆرۈپ، خۇتبە ئاڭلاشتىن بۇرۇلۇپ كارۋان تەرەپكە كېتىپ قېلىشقان كىشىلەرنى ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار بىرەر تىجارەتنى ياكى تاماشانى كۆرسە، سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ، ئۇنىڭغا (يەنى تىجارەتكە) يۈگۈرىدۇ**﴾ مۇقاتىل ئىبنى ھەييانىنىڭ ئېيتىشىچە بۇ تىجارەت كارۋىنى دىھيە ئىبنى خەلىپە دېگەن كىشىنىڭ بولۇپ، ئۇ تېخى ئىسلامغا كىرمىگەنىكەن. كارۋان بىلەن ئېلىپ كېلىنگەن دۇمباق كارۋاننىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر بېرىپ دۇمباق ئۇردى شۇنىڭ بىلەن ساھابىلاردىن ئاز بىر قىسمىدىن باشقىلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆرە تۇرۇپ خۇتبە ئوقۇۋاتقان پېتى تاشلاپ قويۇپ كارۋان تەرەپكە كېتىشكەن ئىدى.

ئىمام ئەھمەد سالىم ئىبنى ئەبۇجەئدىدىن جابىرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر قېتىم مەدىنىگە تىجارەت كارىۋىنى يېتىپ كەلدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇمە نامىزىغا خۇتبە ئوقۇۋاتاتتى. ئادەملەر مەسچىتتىن چىقىپ كارىۋان تەرەپكە كېتىشتى. مەسچىتتە پەقەت 12 ئادەم قالدى. شۇنىڭ بىلەن ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار بىرەر تىجارەتنى ياكى تاماشانى كۆرسە، سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ، ئۇنىڭغا (يەنى تىجارەتكە) يۈگۈرىدۇ**﴾ دېگەن ئايەت نازىل بولدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿**سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ**﴾ بۇ ئايەت جۇمە كۈنى ئىمامنىڭ خۇتبىنى ئۆرە تۇرۇپ ئوقۇيدىغانلىقىغا ئىشارەت قىلىدىغان دەلىلدۇر. ئىمام مۇسلىم جابىر ئىبنى سەمۇرەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇمە كۈنى ئىككى خۇتبە ئوقۇيتتى، ئىككى خۇتبىنىڭ ئارىسىدا ئازراق ئولتۇراتتى. ئۇ خۇتبىدە قۇرئان ئوقۇيتتى ۋە كىشىلەرگە ۋەز ـ نەسىھەت ئېيتاتتى.

﴿**(ئى مۇھەممەد!ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، ”اللّٰه نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسە (يەنى ساۋاب ۋە نېمەت)**﴾ يەنى ئاخىرەت يۇرتىدا بېرىلىدىغان اللّٰه نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ﴿**تاماشادىن ۋە تىجارەتتىن ياخشىدۇر، اللّٰه رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر“**﴾ يەنى اللّٰه غا تەۋەككۇل قىلغان ۋە رىزقىنى ئۆز ۋاقتىدا تەلەپ قىلغان كىشى ئۈچۈن اللّٰه رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر.

اللّٰه تائالاغا شۈكۈرلەر بولسۇن! شۇنىڭ بىلەن سۈرە جۇمۇئەنىڭ تەپسىرى تۈگىدى.

www.munber.org